

ACC. N:R M. 8981:1-42.

avskriftens tillstånd O. B. v.

19/3 1943.

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Olof Christoffersson
 Härad: Phytts Adress: Långåkra, Friu Motad
 Socken: Friu Motad, m. fl. Berättat av: _____
 Uppteckningsår: avsk. 1943. Född år _____ i _____

orig. har 66
sid. o. finns
i "Foliorubriket".

Spökhistoria.	s. 1-3.
Rökelse.	s. 3.
Maron o. varulvar.	s. 4-13. (Ulma k. 12.)
Nissen.	s. 13-20.
Spöteri v. kringbackarna i Kemmenhög.	s. 20-22.
Tröllens döttrar.	s. 22.
Bortbyting.	s. 23. (Ulma k. 26.)
P. l. Års offerkälla.	s. 24.
Bastavalliet: "Bengta, Bengtas barnet grätes..."	s. 25.
Läsa spelat av niäcken.	s. 26.
Attehögar.	s. 26-28, 38.
Dräng... som lagade söndliga kalungs- redskap fick "skålekgou".	s. 27.
Börringe klosterklocka.	s. 28.

Kungvärdas pengar u. danska krigen.	s. 29, 39.
Supphawan o. rövar.	s. 30, 34-36.
Ho ar gälds slottsruin.	s. 31.
Lerflaska, - en talisman.	s. 32.
Henslungor som vapen.	s. 32.
Knalle-historia.	s. 37.
"Jetten o. pogen"	s. 39-42.

ACC. N:R M. 8981: /.

Kansje sällskafved skulle ville höra en spöj-
historia so ska ja snacke om en presis po samma mål som ja hör-
de den berättas av fars gamla dräng (Ola Blixt) han var ej
gammal av ålder, men väl i tjensten). Ja va ju ente so gammel
do ja hörde den som de va lant för än ja skulle börja skolan,
men ja kommer den liaväl i hu som om ja hörd den i går.

Spöjhistorien berättades so of drängen for mej:
Du kan tro, add do ja va ong, so va ja ude o körde en natt, o
rätt som ja kör so möder ja en ärestass, di kaste si opp i
vongnen for mi, o do kunne ~~öjen~~ inte öjen dra lassed. Håred res-
te si rätt opp po hovede po mi, men som ja hadde hörd ad do di
fick spöje ti lass so skulle di ta de vänstra baj juled of. Ja
ble vell ente kvick of vongnen o to juled of o smed de i kar-
ran so de rongade. O opp ijen o slo smell po öjen o nu bar de
vell inte of o de so de glode i julnafved. For nu fick vell in-
te spöjed bråt of vongnen o håle opp julagsellen. O do ja kom
him so satte ja ju nor öjen i stalled o gick sien ing i stuan
o la mi uden ad tenna jused eller snacka. Etter som ja viste
reda po ad ja ente skulle si nådd for än solen va oppståen
so tej ja stille o la mi o hadde ja inte varred klog nock o
tejd lie stille udan snacked eller tänd jus so hadde ja bled
doli. Men himma ble di rädda o trode add ja va bled tosed i
hovede, min ti sist ble di liavell kloga po ad ja hade vad ude

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 1

sid 2

förr spöje o lo mi varra i fridd ti de ble dar o solen va opp-
ståen. O sien den va oppståen so jöredde inte nådd add man
snackade om de förr do hadde inte spöjed majt mer. Do di hadde
vad ude förr spöje o bled sjufva so kene de inte ti nåd add
söje doctore förr di kunne inte jälpa sont, uden do ska en
söje kloga, o do e de fåste add en ska röjes. Men rögelsen ska
varra af de ni slafven o varra samlade sann hans afton etter
add solen e norrgåen. Norr di skulle röjes so sto di po golled
i bara skjortan (eller särken) me ett vitt lagen ofver hovede
o de skulle varra sien solen va norrgåen o allt skulle ske ti-
ennes. Sien to den som skulle röja en lertallrik o la po den
nonna klara torre glöor, sien la hon rögelsen po torra glöor-
na, o do de nu började o rya so to tallricken o förde den ront
tre gånger om hovedet po den som skulle röjes, sen tre gånger
omkring bröstet, sien tre gånger ront om vär arm, sien tre
gångar fram o tibaga unger vär näfve, sien tre gånger ront om-
kring värt ben, sien tre gånger fram o åter onger värt fodebla.
Detta skulle allt ske rätt om. Sien skulle de röjes aved nerifrå
benen ti hovede lia många gånger om vär krops del. Sien rätt
om oppifrå o norrigen tre gånger om vär kropsdel o so va röj-
ningen sluet o so skulle den röjede leja si ti o sofva o ente
si nåed ingen solen va oppståen.

Jalp ente röjning so va der inte nåd anned o jorre

ACC. N:R M. 8981:3.

än stöfva bli over den dolie. Do der skulle stöfves bli over en som hadde kommed forr nåed fanskav skulle en ha tre slafs bli, röjttet fönsterbli, arld bli o tjærtjebli o de sista skole ~~le~~ ~~hels~~ varra stollod frå en tjörtja. Do di nu skulle stöfva bli over den tossede so skulle di lea ov alla tre slafs blien i en trekanted stäfveske o smelte de ofver torra ill. Sien skulle di ta litt vann i den sjufvas vänstra träske o håla den over hovede på den sjufva. Sien skulle di ta stövesjeen me de smälta blied o slå i genom käftane po en hemmasmidd ollsejs som hållts over träsken. Sejsen o träsken skulle håles av modsatt kön ti den sjufva. Jo varre de spøragede o snorrede i vanned jo varre plogedes spöjed forr add de skulle lemna den sjufva o ov blieds form i vanned konne en se i vad slafs hamn spöje hadde vad i.

I mina samlingar å Trelleborgs museum finnas både plockad och köpt rökelse och en half lertalrik som dertill varit begagnad. Der finns också alla slags blysortorna samt stöfvesked som användes till blysmältningen jente det i träsken tillvaratagna blyet av vilket man med god fantasi kan utleta flera ondevarelser med både horn och klöver. Allt av mig funnit i en gammal pulpet vari en gammal, för flera år sedan avliden kvinna hade förvarat detsamma. Der fann jag också krut i form av rätt stora kulor som hon begagnade när hon

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
Sid 4 A

sid 4 b

ACC. NR M. 8981:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"blässade" med krut över dom som hade kommit för spöken. I samlingen finnas också en hemmasmidd ullsax sådan som användes vid blystöpning. Sådana ullsaxar användes också att lägga å bröstet, jemte tvenne långhalmstrå i kors för att freda avlidne för onda makter. De togos i allmänhet bort vid skälsringningen men denna sax har fått följa med kvinna i graven. Den fanns för några år sen vid gravöppning å Fru Alstads kyrkogård liggande å bröstet på ett kvinnoskelett, begravd före 1860.

sid 4 b

Maror och varulfvar. omtalades allmänt i min ungdom. Jag har talat med flera gamla som voro fullt övertygade att de själfve varit ute för sådana varelser. Många olika berättelser om sådana har jag hört. Jag har likväl alldrig själf vare sig varet ute för mara eller varulfvar. En gång var det en häst som far född upp. Ja hästen var på sätt och vis noget märkelig ty han var född i samma månad och år som jag eller i september 1869. Detta är ju en ovanlig födelsemånad för hästar och skjer väl ej ofta i nutiden men i äldre tider dä hästarna gingo lösa på betesmarken hände det i bland att stoen stulo sig hinst. Sådanna om efterhösten födda föl kallades "Sillefånge" och avlivades för det mästa. Detta föl ville emellertid far hava och han gjorde det mycket "kjeled" så att det skulle t.o.m. fått gått in i stugan och ätit av bordlådan

sid 5

ACC. NR. M. 8981:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

men detta minnes dock ej jag. Hur som helst växte fölet och blev en stor och duktig häst och lefde tills han var 25 år då han dog utan att någon gång förut varet sjuk. En gång kväll kom jag och en äldre man vid namn Sterman under min skoltid ner i stallet. Denna gråvita hästen stod då med hufvudet nere under krubban och stönde och svettades. Storman som var med påstod då att hästen reds av maran. Jag måste tillstå att det såg märkvärdigt ut. Det gjorde ingenting att vi klappade hästen på länderna ty han stönade och svittades lika mycket. Till sist kallade vi på honom med sitt namn "Munter". Med detsamma reste sig hästen upp och slog med alla fötterna i stenarna så det " gløde etter de" (blixtrade). Sen var hästen kurrant som vanligt. Storman påstod då att maran ridet honom ty manen var också alltid full av marafåttor som maran gjorde då hon red de bästa hästarna ty de sämre brydde hon sig ej om.

Maran sades nemligen rida såväl de bättre hästarna som drängarna. En gång flera år senare var det en ung dräng som var natt sprang ut på gården i största förskräckelse och ropte, " ad nu kommer maran igen o farr po mi" Ja måste upp mitt i natten och tröste honom men han var rent förskräckt till sist fick jag honom åter att gå in i drängkammaren der ja viste hur han skulle sätta sina träskor vid sängen innan han lade sig i sängen så hade ej maran makt att gå upp i sängen till honom

sid 6

ACC. NR M. 8981:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ty då trodde hon att han var gången derifrån.. Sen låg han i ro tills det var uppsittningstid. Efter några dagar kom han ihåg att när han skulle lägga sig skulle han vara noga att sätta träskorna intill varandra med hälarne mot sängen så att träskosnutarne pekade rakt ut åt golvet ty då kunde ej maran gå över dem i sängen. Det sades också att hon då trodde dem var gångna derifrån. Sen drängen gjorde som jag vist honom låg han i godan ro om nätterna.

sid 7

Detta låter ju löjligt men det skall vara det enda medlet att vara fri för att om nätterna bli mara riden. När någon blir mara riden håller de på att kvällas (kvävas) och ändock de äro alldeles vakna, sade flera av mina berättare, som varit ute för henne, kunna de ej vare sig säga ett ord eller vrida sig i sängen men hörde vad de andra sade. Maran sätter sig gränse mitt över mun och näsa som den kvinliga maran alldeles till kappslar. Sittande således försöker hon fletta håret i mara flettar liksom hästarne få flettat sin man, men hon kan ju ej få drängarnas hår så sammantrasslat som hästens man blir.

Många olika sägner har berättats för mig under min ungdom. Bland andra att en dräng som låg tillsammans i samma säng med en annan dräng i en drängkammare blev varje natt ri

sid 8 B.

ACC. NR M. 8981:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den av maran vilken han hörde hur hon kröp in genom ett litet hål efter en synål i "blyspröjsen" mellan fönsterustycke och hur hon sedan "asade" sig på golvet och undersökte om träskorna stodo (drängen begrep ej att sätta sina skor som de skulle stå för natten utan läto dem falla som det bar sig) och därefter kröp hon upp och satte sig gränsle över mun och näsa (vilka hon tilltäpte med anus och vag:;) När han så hade varit ute för detta en följd av nätter rådde någon honom att ~~å~~ vidtala den andre drängen att då han blev klok på att han marreds skulle han krypa upp och sätta en "trätoll" i hålet ty maran kunde ej gå ut och in utan genom runda hål. När nu den andre drängen hörde genom kamratens stönande att maran red, steg han upp och slog fast en liten träplugg i hålet. varför ej maran kunde försvinna innan solen stod upp. Då det därför blev morgon den ljusa sommartiden såg drängen en mycket rar och ståtlig dam stå "stenstock nyen" i en krok i drängkammaren. Drängen förbrände inte flickan utan skaffade henne kläder. Någon tid därefter gifte sig drängen med den rara och vänliga damen. De lefde lyckligen i hop i många år och fingo icke mindre än sju stycken vackra och snälla barn. Så en dag kommo de till den gamla drängkammaren der mannen i skämtsam men vänlig ton sade: "Vi du hår du e kommen ifrå". Nej svarade hustrun som icke hade den ringaste aning der om. Jo svarede mannen medan han drog ut den

sid 8b

sid 9

ACC. NR M. 8981:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

träpluggen i fönsterblyet "här ijenom kom du ti mi som en mara!"
Det skulle inte mannen haft sagt ty vid detsamma han drog ut
ploggen skrek kvinnan ängsligt o mina barn nu far ju ti Enge- sid 9
lann" (England) och med samma försvann den rara hustrun vilken
aldrig mannen eller barnen ^{nu} fi se mera.

Många liknande berättelser omtalade de gamle i min
barndom. De omtalade också på vad vis det uppstod maror (kvinn-
ligt) och voruflar (manligt väsen), Deras mödrar hade i förste hen
hand skuld dertill, men man fick inte förebrå någon att vara
mara eller vorufl ty då kunde det hända att den sade: "Ja de
ä ja i Guds namn nu kan du varra lia länge som ju så går den
tiden." Eller om en man sade till en kvinna: "De ä en mara" och
hon svarade ju de e ja i Jesu namn o nu kan du varra vorufl
lia länge som ja ha vad mara so går den tiden. Eller en kvin-
na sade till en man att han var vorufl och han önskade henne
till mara. Så blevo de maror eller voruflor. Svarade deremot
den tilltalade "Ja de ä ja i Jesu namn o de va gott ad du all-
dri motte ble de" Så blevo både fria.

De gamla hade säkert känne tecken på vem som voro ma-
ror eller vorufl, vilket de tydde å ögonbrynen. De sade att
växte ögonbrynen mot varandra och alldeles samman över näsan
utan det ringaste hårlös hud deremellan voro de falla för så-
dant.

sid 10

De som föddes till mara eller voruflor voro möder-
na skull till, ty de hade för att få smärtfri barnsbörd före-
taget vidskeplig handling genom att naken hava krypit genom
en s.k. "fyllehamn" födselhinnan vari fölen föddes. Man kan
nästan härigenom spåra att mara och vorufl sägnerna hava ka-
tolska prästerskapet som upphof dertill. Ty de gjorde ju allt,
vid kristendomens införande, att förklara allt förehavande med
hästar voro en oärlig handling. Ja man fick icke en gång vid
behov hjälpa till med att draga fölen från modern med mindra
de blevo oärliga jemför sidan 255 Skytts Härad 3 uppl.

sid 11

Genom att en piga kröp, sen solen var nergången,
tre gånger genom en uppspänd "fyllehamn" gav de sig Odin i
våld och hade inga smärtor när de skulle föda barn. De gamle
omtalade följande händelse. Det var en sommarkväll att en
dräng körde erjede (dröv me år) ti solen va norrgåen. Do han
so dröf hemmad me sina studa udan erjekrogen gick han bag et-
terter sina studa med sin stude rumpe snärt i näfven. Do han
kom norr forbi en äng ve en pilekäck va der sju stycken nyna
gräbbe vivir som hadde nåd däfvlskav for si. Di hade spend
opp nåd rolet skinng me pilekappa och lå i en ra o skulle kry-
va ägenom sking holled. Drängen ble sträjs klog po vå däfvls-
skaf di hadde for si. Han släpper sina studda o springer norr
imod gräbbestentorna o ga do redia snärte rapp so der ble

sid 12

ACC. NR M. 8981:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stora knoder i ennen po dom etter snærte klynsen. Då ga si ti o via hemmels skri men de bryggde han si inte om udan körde dem nyna ti byen. De motte sien ti stå forr prästen dorres däv-velskaf o motte sien sidde udan om tjortje darn sju sönder i ra i stocken so add alla som va i tjortjan om söndan konna spytta po dom" Av allt kan man ju spåra att det ligger något katolst legend bakom dessa historier.

sid 12

Vorufklar vor som ovan omtalatt de manliga väsen som voro ute och vändes om nätterna eller medan solen var "onger joren". De rörde ej andra än hafvande flickor eller havande jefta kvinnor om de hade blivit sådanne på förbjudna vägar. Kunde voruflorna uppspåra sådanna kvinnor ref de dom sönder för att komma åt det varma "hjärtebloed" hos fostred ty så snart voruflen fått drucket detta blev han fri för sitt, av modern förvärvade att vara Odins tjenare. Av detta kan man ju också spåra att det i äldsta tid varit ett skrämnel som munkar och nunnor inbillat den nyomvände kristenheten. De som voro voruflar kunde ju inte själva rå för sitt farliga och svåra väsen ty de viste ej av förr än de anfäktades av ej ofantlig oro så att de med detsamma sökte sig en enslig plats der de i hast avkastade sina kläder och med det samma var förvandlingen skedd. Vorufls hamnen for do po dom sa di gamle o so motte di ud om

sid 13

Luatom natten i en svårt hunds skepnad, men på tre ben forr de vänstra bened präkte rakt ud som en lång rompa. Armane motte de begäna som framben men hoved hade di som en menniska men di hadde svårt to om hela skryntan". Så sågo de ut talade alla mina berättare om. Om nätterna måste de ju hava ett faselett balej me räktie honna o me dom slo di so toed röj omkring o de motte lua igenom buskagrena forr o fria si iblann, derfor va alltid di som va voruflor mied räfna i ansijtedo di om daen va i sin menskliga hamn. Do solen närmade si ti o stå opp omförvandlades di igen ti sin vanlia person do di udan add vidde av de dro sina klär po si igen. Iblann konne de ble fri for om natten om di borre kunne kom ti o bida itu klärna po en hafvande pia som inte var rädd udan prylade voruflen frå si egen. Ty so snart di borre fi kjoletöjs trasor av en sonne pia i sina tänn spärant di bort do hon slo dom räjtitt me beske o omförvandlade si igen. Ett anned medel ti o fria si for voruflarna va det långa smala forklebåned som hörde ti nationaldräkterna o kalles for voruflsbåned. Vaso add en tös som inte va säker po (hor) hon hade de stäld" omtalade en gång intendent Karlin och flera gamla kvinnor har också omtalat detsamma. "Va de nu så add en sonni tös" som inte va säker po sin sak kom i möde me en vorufl so hade hon ju alltid ett räddningstyg i sin nationaldräkt i det om "livet" flera gånger nående for-

sid 14

sid 15

ACC. NR M. 8981:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kle= eller voruflsbånet. Hon skulle då bara taga det av sig och "asa de bag ätter si forr ingen vorufl^{-egge} kunne jorra hinge nåd motte voruflen ha et opp hela de långa forklebåned och de va inte so lätt forr de hamsade & si i voruflens tenn o to so lång tid add tösabiden kunne hinna ing i nåd hus och få hjelp. Jag har träffat och talat med många personer som både trott sig sett och mött voruflar om nätterna. De tar allt för långt utrymme att omtala alla de olika episoderna. Bland andra var det ett par unga människor som skulle mottaga ett mindre ställe. De hade innan dess fått som det ej skulle vara. De lånade en kväll sin husbondes hästar och vagn för att köra in en del hö som drängen fått lov att hugga å egendommens gropar. Som de nu höll på att lassa höet kände drängen att han måste undergå förvandlingen till voruflshammen. Han lemna då "hötjufva"(högaffel) till sin piga och sade " Ja får gå norr bagom pile häcken ett gråne. Skulle der komma nåd so slå de varsta du kan, men forr all del stick inte me tjuve hornen." Drängen var rätte pass kommen ner om pilehäcken so kom der lite der ifrån upp en stor svart hund som "lu på tre ben o for hen i mod hölassed vari tösabiden sadd. Trebenshongen började hoppa opp ad siorna po hölassed, men tösen va både modi, stor o stark o small hongen duktie rapp me tjuva stagen, men hongen gjore ente mied af de udan to allt varre o varre hopp. Ti sist bed han si fast i

sid 15

sid 17

skjörted so add tösen började o via o vände tjuvan me hornen mod hongens rä^olia hoved. Do ble hongen rädd o sprant bort over pilegäred norr på hin sian. Litt etter kom drängen som vanligt äter då tösen omtalade add der hadde vad en so räli hong som hon knappt kunnat fri si forr o^{sa} så du han inte ad han sprant over gäred der du kom ifrå. Hon kom so ~~xxx~~ o se add drängen hade skörte biden sadd fast i oppningen mellan drängens fram-tänn o sa va ja troer add du e en vorufl." J^o de e ja i Jesu namm o de va gott add du alldri motte ble nån mara o tack ska du ha forr du har räddad mi for de eländet." De blevo sedan gif-ta och lefde lyckliga i hop utan att mera hafva hinder av det omtalade.

sid 17

Nissen och Husrånet voro också tvenne mystiska vä-sen vilka voro tillfinnanes å såväl gamla bondgårdar, möllor m. fl. ställen. Nissen bar nature varor från sina ovänner och till ägnade dem som omholdade honom. Derför blevo de rika som hade nissen till hjälppare men dess barn blevo utfattiga. Det omtalades allmänt i min barndom att den som byggt denna gård jag bebor hade nisse till sitt förfogande. Det var ju lätt att tänka så eftersom han först köpte 1/8 dels hemmanslott med små eländiga hus och att han sedan tillhandlade sig den ena hemmansdelen efter den andra utav fyra hemman i Fru Alstadsby så att till sist var han ägare utav mera än ett halft hemman. Dess-

sid 18

Fruhopa

utom ombyggde han gården och lemnade allt skuldfritt till sina fyra barn vilka för vilket det gic^k/bakut. Den sonen som köpte halfva hemmanet måste gå i en märklig konkurs der det blef 106 % utdelning således fick alla fodringsägarne fulla kapitalet och 6 % ränta derå, dessutom köpte han sig skuldfritt ett mindre hemman i byn igen.

Han försattes i konkurs av släkt och vänner av den orsak att han ej kunde skaffa räntepengar till sina fodringsägare. Det var just efter det Tysk - Danska kriget alldeles omöjligt för bönderna att skaffa mynt ty alla spannmålshandlare stängde sina portar för all sädestillförsel och köpte inte det ringaste med mindre än bönderna togo varor för all levererad säd. Under så vidriga tidor var det ej att undra på att nybörjare måste gå i konkurs. Även de andra barnen gick det bakåt för så det slog ju in med det gamla talet att "nisse gör ria föräldrar men fattiga barn".

Den som skulle hava något gang av "goenisse" som han egentligen kallades måste ordentligen städja honom ~~liksom~~ på vissa år, liksom man städjar andra tjenare, men det skulle ske lillejuleafton utav själva svärte pocker. Lönen skulle betalas efter vissa år eller och vid egarens död då svärte Petter skulle få taga honom med hull och hår såvida inte de blevo osams under tiden så att överenskommelsen bröts. För säkerhet skulle därför

goenissens ägare hava en del av husbondens kroppsleder årligen som pant. Första året skulle pocker hava vänstra lillfingrets yttersta led. Andra året högra lillfingrets yttersta led. Tredje året vänstra fotens lilltås yttersta led och fjärde året högra lilltåns yttersta led. Femte året vänstra ringfingrets yttersta led ock så vidare år efter år. Man såg därför i äldre tider dessa fingerleder bortvissnade på äldre personer, vilket jag själv sitt.

sid 20

Då husbonden haft nissen så länge att han tyckte sig ^{vara} rik nog kunde han få kontraktet med pocker brutet genom att skrämma honom. Så t.ex. omtalade de gamla att bonden skulle en gång hafva pocker till hjälp att plocka höns. Bonden som ej ville hava nissens hjälp begärde att den onde i egen hög värdighet skulle hjälpa till med hönsplockningen men tyckte bonden att pocker högg för hort i fjären varför naglarne skulle klippas. Bonden narrade därför pocker till att sätta fingrarna i ett skrufstäd der bonden klämde dem väldigen så att Pocker bar för sig var efter bonden slapp honom lös. När så åren voro gångna så att Pocker skulle hafva bonden i betalning för tjänsterna nissen hade gjort viste bonden och hustrun råd. Bonden tog sin nakna hustru och kastade över axeln och vandra till den bestämda platsen der Pocker skulle komma och hemta honom. Pocker blev rädd då han såg bonden hava nå-

sid 21

got på axeln och ropte "va e de du kommer bärennes me". A de ä ente nåd anned än skrustäde" svarade bonden. Dra du me ditt skrustäd till S:t Pehr o kom inte me de här." Tack sa bonden och vände glad hem ty nu var Nisse-aftalet brutet och bonden fri man.

sid 21

Det fanns också ett skämt rim om Nissen med vilket också de som hette Nils fick hålla till godo med, det lydde:

"Nisse tisse timmerman
femton kärringar hade han
ett par hossor, ett par sko
de va hela Nisse tisses bo"

Bland den ofantligt stora mängd nisse sägner man hört berättas så fanns det nissar på flera olika gårdar och möllor. En intresant sägen angående en nisse som fanns på en bondgård i Stora Slågarp der de alldrig fingo uttröskat förr än ut åt vårsidan hur mycket de än tröskade om dagen var der lika mycket nästa morgon. Husbondefolken blevo härigenom mäktigt rika, enligt ordstävets, som backatroll. Ett år blev en "mellomdräng" galen på det myckna "plejelhorrannen" ty han måste stå på logan från arla morgonkvisten till sena kvällen och tillika med " pongtoskaren" och " banka i säen me sin plejel. Han tänkte detta måste ej vara rättx fatt ty här är ju lika mycket dagen efter som det var i morse. Han funderade därför

sid 23

öfver hur han skulle kunna utforska sammanhanget och gömde sig på kvällen i "vraged" (det som låg på logen till tröskning). Som han nu ligger där kommer utåt natten husbondens kvinna ner med en skål nykokt "söddergröd" (kokt av nymalna korngryn och söt mjölk) som hon tillika med en rund värahornsked placerar i den s. k. "hyltera" (väggskåpet mellan stall och loga der lyktan hade sin plats vid "ottetossed") När bondmoran var ingåd i jen so to drängen grödefaded ud af löjtehyllan o åd all den goa gröden som hade en stor dippeholle i mitten o den va foll af go bihanning." Efter åt ostädade drängen i skålen och satte den upp i lyktehyltan ijen, men satte en annan träskjed som det gafs åt djuren i . Varannan söndags morgon skulle hästarna deraf hafva sönderskuren pepparrot och gnidet groft salt. Varannan söndagsmorgon fick korna av samma sked sönderskuren kallmusrot och gnidet groft salt. Detta saltet skulle vara gnidet i mellan tvänne gråstenar. Ofta skedde det i gamla i jorden funna sten-ålders kvarnstenars slitträna.

Da drängen rätte pass fått tömd grötfatet och åter följt det samma samt gömt sig i "toskevraged" flöj beje lodör-rarna opp ov si säl o en liden gråhårgubbe me röd pickelhyfve po hoed kort jacka o knäböjser samt vida hossor som no opp on-ger böjserna bunna runt om benen me ett rött hossebån me en stor röd dops ve sian. Denne lille mannen kom in knoganes me

sid 23

sid 24

en liden " bur (bont) po nacken som stötte imod i dorkarmen so hela lågan knagade. Inkommen går han hem ve lobylden (den i särskild form mellan "logolled (logolfvet) och loen murade väggen o slänger buren opp i logolled så de bragede, knagade i bjelkanna. Sien sto han o vilade si o stynde som han va trätt o sa forr si säl "attan trafva e tongt. Ja har liaväl spilt en kladd, men de får di säl köre efter i morn. Sien gick han fram ti löjtehyllan o skulle ha si till ti besta. Do han nu to skjeen fnös han o sa usch den futar hossed o koed. Do han sien smakte po gröden spytte han o sa fy fläsk fittemad ä bäst de va en räli gröd som mor har ged mi i kväll o sonn räli stank der ä i skeen. Sien skulle han smaga bätter po gröden do sa han "usch de ä ju till möj o litt skit so ja bär aldri mer hid" Han ble nu arri o rusade ud af loen me sonni fart so add de ble ett vållsamt ovär so ad halm o sä flö omkring den po lur jemde drängen. O han ble so rädd forr han väntade po add svärte Petter me de samme skull farra af me han ti haddes. Drängen va lia tyss som lokatten o lå o frös hella natten forr han vogte inte röra si för an de ble dar" Viskan som goenisse hade tappat tog han med sig. En sådan viske såg ej större ut än om det låg några strå i den samma. Men det berättas i andra goenisse sägner att när gårdsfolket på morgonen skulle köra hem sådana små viskor som goenisse tappat blev det sju stora

hästlass i dem.

Sen drängen gjort detta hysed fingo de snart uttrösk-
att, nissen han bar som han sade ej mera dit. Det dröjde i tre
år så återkom "lonissen forr o se om di hadde lia go gröd ti
han som han i flera år fådd po de ställed eller de va lidanna
smörre i nu som siste gången han va der. Husmoren kom ti o se
han o va vill inte kvick udd o ga han räkti go söddergröd me
hanning o smör." Goenissen blef då glad igen och bar åter lika
mycket till dem igen under hela deras lifstid.

Loftnissen. Det fanns många olika slags goenissar t.ex. lonis-
sån som bar dit tröskad säd. Möllare nissen bar till sin hus-
bonde mjöl o.s.v. Loftnissen hade hela tiden varit kvar och
skött om den tröskade säden på luftet så att den ej förminskas-
des. Loftgoenissen skulle madas med södder gröd som sattes upp
om "luftholled" i en skål eller ett "lerfad."

De var ju tydligt att goenissarna skulle taga och
"dra i frå nån dö di dro ti samma". För att skydda sig deremot
skulle de bönder som ej gått i förbund med Pocker komma ihåg
då de kommo hem från åkern med det första hästelasset för året
köra över stål genom att lägga fällyxan utom om inkörselporten.
Dessutom i bara hufvudet kasta den första sädesviskan över häst-
arna så att de föll ner så att hästarna kunde äta av densamma.

I bland om nätterna när folk gick förbi en mölle

sid 26

sid 27 b

kunde de höra hur kvarn värket gick ehuru vindfånget stod stilla. Det va "möllarerånet" som då arbetade ty hade möllare gesällerna varit slarfviga och ej lagt varje sak på sin rätta plats om kvällen så sökte "mölleraånet" att tillrätta göra gesällernas sellernas slarf.

Mjölmarne hade också en liten varelse som var klädd i röd pickelhuva kalled "möllennissen" som uträttade hans arbete medan mjölmaren sov bara mjölmarehustrun var så omtänksam att muta "nissen" med god nykokt "söddergröd" som var "bestrogen hanning" (honung) varje högtidskväll.

Passade bara möllare hustrun på och ej glömde detta siktade nissen stora högar finsiktning extra till mjölmaren. Detta kunde mjölmaren utan vidare sälja ty det var extra gåva och hans kunder visste ej något. Blev det oväntande storm och oväder skyddade också nissen kvarnen för vindskada. Blef det deremot åskväder vågade ej nissen vara i kvarnens närhet utan skydda de han sig då så godt han kunde för Asetor och hans hammare.

Spökeriet vid tingbackarne i Vemmenhög varest fler avrättningar, steglingar och bålbränningar företagets.

Bland andra spökerier omtalade kommunalordf. Per Hansson från Tullstorp att han ofta hört flera berättad om om spökerier derstädes, Ingen människa tordes nattetid gå der förbi.

ACC. NR M. 8981:2/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tvåne från vestra Vemmenhög, vid namn Dyberg och Munther en glad gubbe brukade gå och gästa varandra bland annat om Julhögtiden då de hade närmast att gå en stig förbi afrättsplatsen eller galgbacken. Här omkring galgbacken brukade dä flera av de avrättade gå och rassla om nätterna med sina järnbojor. Bland andra en dragon vid namn Ljung red på en kol-svart häst med eld i munnen runt om backen. Munther den glade själen som ej var spökrädd kom gåendes och mumlade på en visa. Rätt som han så går hör han något jernskrammel som efter bojor. Modet försvann när han hörde det för andra och tredje gången sprang han för livet och ramlade dervid i en vattenfylld grop. "Basade (gick) ner om kring kyrkan och kom till ett hus der dragon Ekberg bodde. Munther som under tiden läst böner tigde nu om att få låna hus för natten.

En annan gång var Munther ute vid smedje backen i Brönnestad varest det (låg en ättehög invid. Han skulle hämta sitt agemente som han hade i sin dragonlön vid jula tid. En enkø bestod på dragon Munther en bra frukost och dagen förgick i glada sällskap. Munther fick nattlogi på ett bondställe strax invid ättehögen, som han på förhand bestält ^{och} att han skulle logera i "härbäred" (oeldad sommarstua i ett av uthusen). Då Munther kom om kvällen skulle han först in och hava sig en "gonattsup". De som skulle ligga i härbäret fick ej hava ljus med sig i äldre tider. Som han nu ligger der och sover i godan

sid 28

sid 29

ro hör han något som försökte resa sig upp men tycks ramla åter. Munther jer sig till att läsa böner. Rätt som det var kom der något och liksom slickade Munther på benen. Dragonen for upp och ramlar över ett odjur som hade rumpa. Mannen for (rusade) in och sade att han ramlat över själva pocker som hade lång rumpa. Kvinnan måste ^{den} gå gå med ut och ljusa i rummet der det ej syntes något och sedan hon läst fadervår sof Munther i godan ro tills solen var uppstånden.

Trollens döttrar gingo i äldre tider till befolkningens dansnöjen så till exempel omtalar O. Andersson att hans mormors mor en gång var med på ett höstegille med dans strax i närheten av Vemmenhögs tingsbackars ätthög. Dit kom om natten några vackra trollflickor från ätthögen som för-tjuste drängarna så de dansade oupphörligt med dem. De andra tösorna började bli lite avondsjuka och frågade dem vad de levde av men de voro så vackra och hade så fina kläder. Trollflickorna svarade att de lefde "of pickekagor som di dro mysten af". Dermed menades att då bönderna bakar och tager bröden bröden-ur ungnen bruka de att picka i brödens undersida för att höra om de äro väl bakade. Af sådana pickebröd eller "pickekager" hade trollen makt att draga "musten" eller kraften av vilket var deras goda föda som gaf dem så stor skönhet.

Bortbytinga. En vacker höste dag hade en bondhustru lagt sitt

lilla lindebarn invid ättechögen strax vid tingsbackarne i Vemmenhög medan hon höstade på åkern. När hon på kvällen skulle åter taga sitt barn tyckte hon att det var inte riktigt lik sig, men hon måste ju taga det i alla fall ty hon hade lagt sitt barn på samma plats och hon hade ju gått och höstat vid sidan om der det ej varit någon annan på hela tiden. Hemkommen åt och drack barnet så förskräckligt så det höll på "edom rent af hused" men växte. De sökte då en klog kvinna som genast såg att det var en bortbyting. Den kloka rådde dem till att steka en hel gris och sedan sätta den på bordet med både hufvud, fötter och rumpan på. De gjorde som den kloka rått dem till och då "glytten" såg grisen på bordet. Hon skulle ej hafva lof att se den förr, utbrast hon i hastigheten av förundran "nu har ja löfved i sju o hundra år (de gamlas uttal för sjuhundra år) men ja har aldri sitt add di setter nån gris me bodde hoved, tassa o rompa hel på bored" "Glötten" hade aldrig för sagt ett ord. Jo so svaradekvingan har du löfd i så många år so har du inte hemma här o so to hon fejekåsten och körde ongen po doren me en fart. Trollmorän va "ti riss o lömta dorres en glött so snart doren öppnades o to sin en och spranting i högen o jemde si".

sid 32

En annan hustru strax i närheten hade fått sitt barn utbytt mot en s.k. "bortbyting" me stort hofved o gruve-

sid 33

ACC. NR M. 8981:24

li abtid so han slöj so mied di konne skaffa men berze hof-
ved o ennen vaste". Till sist söktes en "klog kvinge" för detta
missfoster till barn som blivit bortbytt vid höstarbetet då
modern lagt det från sig en stund sade den kloka gumman. Hon
rådde modern att ställa till att brygga dricka så att "glytten"
ej fick se något för än allt var uppstald till brygning. Hon
skulle nemligen tillställa att brygga ~~ti~~ en äggaskal. Då bort-
bytingen såg detta öppnade hon för första gång munnen och sade:
nu har ja löfd i sju o hundra år o ja har i liaväl aldri sitt
att di bryjor i ett egeskal." "So kan du nu snacke o e du so
gammel har du inte här o jorra mer uden ja ska gjora medi som
den kvingan sa add ja ska ta hota di in i onen o bränna opp di".
Hon tog så ongen och satte den på "ongsgrislän" vid bager ongs
hållet der hon enligt den kloka kvinnans råd hade skarp fyr eller
eld och beredde sig att föra in ongen som skrek mor i hemmels-
höjd " kom o jelp mi". Trollkärningen kom nu i flyanes fläng och
kastade deras "glytt po golled samt to sin en af ongsgrislän o
försvant ud om köks doren".

S:t Åkes offerkälla i Tullstörps pastorat, Lilla Be-
dinge n:r 13 skulle de offra midsommar afton omtalade f.d.
kommunalordf. Per Hansson i Tullstorp år 1927 då han var 82 år
gammel att han då han var 10 år gammel var med sin mor vid käl-
län och anropade med följande bön: S:t Åke hjelp mi forr mitt
tannevärk" samt offerade en plåt i källans vatten. Somliga kas-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 33

sid 34

ACC. N:R M. 8981:25

tade silvermynt i källan sade Per Hansson.

Klippa gäss. Konung Gustaf IV Adolf gästade vid sin resa till Skanör en skånsk bonde som bodde i Vikens gård, nämndemannen Måns Nilsson. Befolkningen trodde att kongar alldrig "äcksteme-
rade" att gästa nämnda bonde om ej bonden hade trollat så att kongen gjorde honom besöket. Det troddes nemligen att bonden ifråga kunde med hemliga konster så till exp. sades det att han kunde sitta hemma vid sitt stugobord "forbänksenne" o klippa gässen i byss vanning so ad fjären röj ikring.

Bastalurs vallåt eller snack. Då jag var liten omtalades att det var en "poj o en gräbbe som gick o bedade kör i grofvane. Di so so många andra kom o tycka om varandra. Följden udeble inte o so tores inte gräbban gå hem udan lidde ti skovs me sin ko. Do hon nu hadde född en glytt blåste pogen i sin bas-
te lur so gräbban försto de, "Ta skoen molka koen o ge den lilla. Gräbban jore som pogen sa o derfor fick pogen sien medall af kongen forr add han inte rådde gräbban ti o döda ongen"

Författarinnan Sofia omtalade att hon av sin moder fått följande bastavallåt från Ringsjötrakten:

Bengta, Bengta barnet gråter

Puri, luri gör de de

Mjölka koen, uti skoen

Ge de lilla barnet de

Turi luri, Turi luri, Turi luri lej."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 35

sid 36

Sen kung Albrett av Mecklenburg av flickan hjulpits över slottsgraven från Lindholmens slott till Lille bal rodde hon i Seje å till Malmö.

En gång drottning Magarethe var belägrad å Lindholmens slott römde hon derifrån genom kockerännan som då var segelbar till klockemosse förbi Snapparp och vidare genom Seje å till Öresund och deröfver till Köpenhamn.

För att spela av näcken skulle spelemannen en torsdagskväll gå ner till en bäck der näcken brukade att spela och kasta en svart katt eller svart höna i bäcken der vattnet forsade över stenarna och sitta stilla och tyst och vänta på resultatet. Det kunde hända att den som ville lära spela av näcken fick gå och offra såna djur flera torsdagar i rad innan han fick lära av näcken dess spelkonst. Sen han fick lärd det måste han vara försiktig vilka låtar han spelade, ty spelade han upp näckens polska kommo alla att med eller mot sin vilja att dansa. Ja t.o.m bord och stolar följde melodien och hela sällskapet dansade rakt ner i bäcken såvida ingen nykommen var nog rådig att springa bort till spelaren och afskära fiolsträngarna.

Sägner ur mark bok. Om Gyllhögarne i Fjerdingslöv, Gylle socken, vilka ännu bestå av fem stycken ätthögar varav de fyra ligga strax invid varandra i rad från norr till sydväst derifrån. Dessa ätthögar sägs hava gifvit socknen sitt namn. Om dessa ätte-

sid 36

sid 1

högar berättas följande sägner:

För flera år sedan, under den tiden när bönderna hade fyra stycken eller fler dragare av hästar "studa o kör" för ett och samma åkerbruksredskap, körde en gång en dräng" o arjede" (plöjde) me en krog (årder) vilket var "förspänd" med två röbrogede studa och två röbrogede kör. Drängen måste ju då hava en "körapog" eller "köra gräbba" att köra "fövrlöped". Denna dräng som här körde och "dröv me år" hade en gosse till att "driva po forre pared." Som de nu körde med sitt åkerbruksredskap och plöjde strax invid ättehögarna eller närmare den näst nordliga ättehögen, komme de att se att på högen lågo en "bagaronsraga" och en "bagaronsgrissla", vilka voro söndriga. Drängen tog då och lagade dem både. Dagen derpå lågo der två vackra "skålekagor" en åt vardera. Drängen åt sin men "pogen" vågade ej"eda" sin. Efter åt blev gossen sjuk och till straff sönderbröts han i lederna och blev krympling.

Under senare åren har man omkring dessa högar påträffat ute på åkern en hel massa brandgravar vilket visar att det varit under hedna tiden uppgjorde eldar omkring högarne. Omkring den andra norrifrån har också under plogången varit laggda stora granitstenar sida vid sida å ett stort område vilket tydligen visar att här omkring denna ättehög varit hedniska tillställningar, möjligen offer eller dylikt.

En annan sägen vet att omtala att den tredje ätte-

sid 2

ACC. NR. M. 8981:28.

högen ifrån norra ändan i äldre tider blev under julaftonen upprest på tre guldpelare och att trollen under egendomligt strålande ljus vid märklig musik dansade egendomliga danser. I min ungdom berättade gamla personer att de själva sett ljus brinna å dessa två ätthögar tidigt på juldagsmorgnarna.

En gång för många herrans år sen skulle en bonde tidigt en morgon vid mårtendagstiden köra till Malmö med slag-tade mårtensgäss. Kommen vid tredje ätthögen såg de en gubbe stå vid vägen. Bonden tog, som sed var, av sig sin "hua" och hälsade vilket gubben besvarade. Strax efter stod gubben åter vid vägen och hälsningen förnyades en, två och flera gånger på morgonkvisten. Så fortgick det tills det dagades då bonde-folken blevo kloka på att de hela natten hade kört runt om ätthögarne och hälsat åt en så kallad "lestolpe" som stod vid ätthögen.

En gång skulle en bonde kara till mölles med ett möllelass. Då han kom vid ätthögen var den upprest på pelare och trollen höll hästarne medan de andra tog alla säckarna meran den drängen suttit på ty i den kändes kristen värme.

Sågnen om Lindholmsslottet se S.H. n:r 344.

När Börringe klosterklocka flög i Klocka käred.

Det hade anskaffats en ny kyrkklocka till Börringe kloster kyrka. Då den skulle inringas befanns dess ljud så klingande att det hördes i trenne kongadömen. Klockgjutaregesäl-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 2

sid 4

len hade nemligen lagt för mycket silfver i bland klockmalmen vid gjutningen. Detta klara klockeljud tåldes ej av en trollkonne som bodde i Börringe trollebacke. Hon trollade då så att kyrkoklockan "vips flö ud igenom tjortjetorns lyholl" bort till ett kärr der den sjönk så djupt i dyngen att Börringe mannar alldrig kunde återfinna densamma. Kärrret kallas än i denna dag "tjortjeklocke kärred".

sid 4

Pänga gömme från danska krigen. Å Ebbesjö gårds ägor som lyder under Börringe Kloster, finnes en skog som från äldre tider kallats Hästhagen. I denna skog nergrävde bönderna under snapphanetidenen hel massa pengar och andra dyrbarheter. Danskarna sägs hava anteckningar som utvisa platsen der skatten gömdes.

Skräddarmästaren som "pickade" sin gesell i "pannen". Det hände sig en gång att en skräddaregesell möter sin mästare i Hästehagsskogen under Ebbesjögården. Gesellen krävde nu sin mästare för tillgode havde penningar. Skräddarmästaren blev "arg" och pickade gesellen po pannan me sescen" Härigenom röko de både i hop och slogos så de blevo begge två liggande döda på platsen der de jordades av Ortsbefolkningen. I min ungdom omtalade gamla personer att de mindes att alla som gingo förbi deras gravar kastade en grenkvist på gravkullen för att de skulle vara fredade för de avlidna vilket de ej voro om de uraktlät att offra en grenkvist å deras grav. Denna riskvist offringen hade tillföljd att rishögen år från år växte och bil-

sid 6

ACC. N:R M. 8981:30.

dade en ansenlig "risbunke". Den var belägen cirka 20 meter från vägen på vänster hand när man från Börringe for till Ebbe-sjö.

Ris lades också i äldre tider på några snapphane-grava, åtta stycken som voro belägna inne i Lemmeströskogen å prästehemmanet uppe överst på en backe som kallades "drahas". Vägfarande som färdades der förbi lade i äldre tider en kvist på varje grav på de de skulle få fara i fred.

Röfvare kommo en gång icke mindre än sju stycken till Håkanstorps by. Det var långt innan Håkanstorps by "utbrytets" (enskiftats). Rövorna togo in på en av bondgårdarna och begärde gods, mat och förtäring (sprit). För att giva bättre respekt på sin begäran lade de sina laddade pistoler på det stora "stuebored" i stugan. Bondfolket hade ej annat att göra än lyda och servera dem mat och brännvin tills de blevo nöjda. Så snart det serverats mat till dem begärde de att en stor kittel kokhett vatten skulle framställas till deras förfogande. De ämnade därmed skälla husets innevärdare. Mannen i gården måste utan "knyst" (knot) servera dem så mycken sprit de önskade. Bondmo-ran och störstpigan voro listigare än rövvarne anade. Från köket ledde en gång ut till kostallet. Kvinnan smög sig dit och löste en "stud" på vilken hon red baklänges från gården, på det att spåren ej skulle i den nyfallna snön visa att någon faret

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
sid 6

sid 7

från gården. Rövvarna saknade nog kvinnan och sände tvänne av dem ut att undersöka om någon sprunget från gården, men alla fjäten i den nyfallna snön gingo till husen och för öfrikt fanns det bara deras egna och efter en "stud" som också gått till gårdens "fehavedar". Rövarne satte sig då utan vidare i godan ro för att kallasa.

När pigah på sin utkik så att kvinnan återkom med en hel skara beväpnade män, tog i en handvändning "koverkjelen" (kopparkitteln) med det kokande vattnet svängde med ett hastigt ryck en "skvett" vatten utöver "fänkläsed" (krutets fängpanna) på rövvarnas laddade pistoler så att de blevo obrukbara bara för tillfället. I detsamma var gården omringad av beväpnade män vilka slog alla rövvarna ihjäl och begrovo dem i "Håkanstorpeskoven" der det, sades det i min ungdom, att man ännu kan se deras gravar och på anförarens grav restes det en stor bauta sten. På dessa grava har det också, liksom på många andras marka gravar i Skåne, i äldre tidor kastats stenar och riskvistar.

Havgårds slottruin ses ännu som en hög kulle å en halfö vid södra sidan av Havgårdssjön. Å kullen som är ganska hög, växer det några träd deribland flera gamla höga fågelkörsbärsträd varå man årligen ser rikligen med goda men små söta "kyssebär". På kullens sider synas på flera ställen rester av murar som uppbyggts av stora välbrända medeltidstegel.

ACC. N:R M. 8981:32.

Å ruinen har en man funnit flera gamla sölfmynt som han ännu ägor.

Härå detta slott som nu blott några ruinar märken ovan ovan jord äro synliga sägs hava varit bebott av en konung vid namn Alfrid.

År 1899 den 1 juli omtalade en mycket gammal kvinna för mig följande: Hon bodde i ett litet hus, som nu är rifvåt, vilket låg något sydväst om ruinen strax öster om vägen med gaveln mot vägen således uppfört för många år sen. Hon visade mig en liten oansenlig lerflaska som var för henne som en talisman ty hon ville på inga villkor skilja sig från densamma. Hon hade ärft den efter sin moder och hon hade fått den efter sin fader med sträng tillsägelse att den aldrig fick skiljas från släkten ty då gick all deras ro och lycka från dem. Denna lilla märkeliga stenflaska hade på så vis gått från generation till generation i många led ända från den tiden då Hafgårdsslottet blev nerskjutit. Och föräldrarna hade alltid med stora varningar förmanat barnen att väl vårda och tillvarataga släktklenoden som ett minne från omnämde belägringstid. I släkttraditionen omtalades också att belägringshären var lägrad å den sydost från ruinen varande höga backen varå nu växer en vacker bokeskog. från denna backe hade belägringshären förstört Hafgårds slottet.

"Flettebån" (stenslungor) hade krigsfolket till väpen under den tiden. Skåne regerades av många Fylkeskonungar

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 9

sid 12

berättades i sägnarne. I dessa stenslungor lades skarpkantiga flintstenar. Jag har funnit flera sådana och nyligen strax före nyåret 1938 funnos flera stycken sådana "flintknudor" som de kallas av Sofus Möller i Danmark, å ett av Gullstrand nyligen funnen från äldre stenåldern eller över 10.000 år sen varande boplats strax söder om Ydingesjön. Således ligger det något i att krigarna i likhet med kung Davids strid med Golljack begagnade stenslångor. Stenslångor har fortlevat ända in i närvarande tid ty i min ungdom lekte barn med att kasta stenar med dels pilekäpp slångor dels skingslångor. De förra voro en 40 cm lång pilekäpp med kluven ända vari stenen sattes. Det senare slaget var av en bit skinn vari stenen lades i skinnet var fäst tvenne band som hölls i handen. Vid slångandet skulle vid passande svängning med armen det ena bandet släppas. Genom övning kunde det kastas såväl att sten råkade det ämnade föremålet t.ex. en fågel eller dylikt. Att det ligger något i de gamla sägnerna att Skånes s.k. Fylkeskonungar begagnade "fettebån" som stenslångerna kallades i gamla dagar är utan tvivel.

Att flera sådana fylkeskonungar bott i Skåne är säkerligen. Bland andra omtalar sägen att en kung "Skadde" bodde på "Skaddevie" vars ruin efter hans slott förr syntes till vänster om vägen från Lemneströ till Grönby.

sid 12

sid 13

ACC. N:R M. 8981:34

En sådan fylkeskonung skall också hava bott i Lilla Alstad. Hans slott låg i ängen öster om byns vanning. Slottet var omgärdat med jordvallar och kringflutet av vatten. Denna fylkeskong regerade över hela byn men vid hans död delades byn mellan hans sju söner så att varje fick lika del av jorden. Derfor är Lilla Alstads by ännu delad i sju hemman.

År 1910 fanns vid uppbyggnaden av den gamla stenvallen omkring byavattningen en större granitsten med mystiska ritningar. Tyvärr blev stenen skärfvad innan jag fick reda på fyndet. Jag tillvaratog dock stenskärvorna som nu finnas i mitt stenrosse i trädgården.

Snapparp skall hava erhållit sitt namn derigenom att der varit snapphanarnes högkvarter trodde de gamla. De berättade i min ungdom följande sägen: Snapphanarne voro en skräck för den fredliga befolkningen på orten, ty de foro fram som vilddjur samt rånade, skändade och mördade de som ej ville göra gemensam sak med dem eller giva dem understöd.

En natt kom det sju stycken av Snapparps snapphanar till en bondgård i närheten. Snapphanarne togo av ett fönster (i en variation av sägnen sägs det att de bröto hål i skylddelen å stugans kline vägg) varigenom de skulle krypa in i stugan. Gårdfolken voro bortresta och en piga var ensam på gården. Hon var ej "bang" utan beväpnade sig i hast med en

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 13

*Obs!
original
med snappan*

A. 956B

sid 16

träbismare i en variation sägs det vara en yxa, och ställde sig vid sidan av fönstret (eller hålet). Så snart den förste stack hufvudet in genom hålet fick han en av pigan så han sade icke ens "hass" (ena variationen sägs att hon högg huvudet av så det "trillade hän ad golled"). Derefter tog pigan utan vidare denne i "tröjekraven" och drog honom in på stugogolfvet. Näste snapphane frågade då "ä der nån" "Nej sa pijan" varefter den kröp in genom hålet då fick han en ~~kä~~ likadan "sinkadus" och blev av pigan på samma sätt indragen. Näste fick samma svar på sin fråga. De sex åkte så i hög på stugogolfvet. Den sjunde kom då att se blodet på stugogolfvet och blev rädd samt flydde till skogs. Pigebarnet som ensam gjort "kål" på snapphanebandet å Snapparpsgårdens skogsbacke blev mycket ärad i orten.

Rövare bodde för många herrans år sen i en "skovbacke" i "Fortunaskov" (nuvarande Bökeberga) I denna skogsbacke hade de inritt sin bostad så sinrikt att röken från deras eldstad gick ut genom en håltom ek uppe bland bladen så ingen kunde upptäcka densamma. En vacker vårdag kom en småbonde som bodde invid skogen för att "driva" med sina två "studa" ty han ägde ej flera. Rövarne blev lysten på piverodskyd" som oxkött med pepparotsås kallades. Som inte rövaren var så pänga stark att han kunde köpa sig en oxe tänkte han att det var billigare att genom list förvärva sig en sådan. Rövaren ~~kä~~ tjärade sig då över hela kroppen varefter han trillade sig i en fjäder

(110 Aa
1525 D)

ACC. N:R M. 8981:36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hög och kröp sedan upp i toppen på en ek der han satte sig å en gren och gol "under över under". Mannen hade aldrig skådad en sådan fågel förut varför han sprang hem och omtalade för sin "kvinga" att det var kommen en så märkvärdig "full" som satt högt uppe i ett gammalt "egeträ" o gol "under över under" o ad fulen va mie merx porrfjäred än han sett nån hynna vara" Under tiden mannen var sprungen hem för att kalla ut sin hustru för att beskåda den märkvärdiga fågeln passade rövvarns hjälpekarl på och tog den ena stuten och ledde den till deras bostad för att slakta densamma. Först avskar han likväl "rumpan" och stack ner i halsen på den andra stuten. När bonden kom åter med sin kvinga satt fågeln kvar på ekegrenen och gol "Under över Under" "Va under du över sa kvingan!" "Den ena stuten har w et opp den andra" gol fulen. Och när bondfolket skulle se till satt blott rumpan " udom om studens flabb eller mule."

sid 18

ACC. N:R M. 8981: 37.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En tredje vejskyttehistoria omtalar att en västgöte kom på en bondgård och ville låna hus för natten. Pigan kommenderades ut i de s.k. sommarrummen för att göra en bädd i ordning. Västgöten började, som de ofta gjorde, att kurtisera pigan och lovade henne rikliga gåvor. Pigan som hade fästman var ej hågad att mottaga något av västgöten. Pigan tänkte likväl spela västgöten ett spratt den hon inbillade att hon hade sitt rum invid varifrån hon lätt kunde göra honom besök när hon för dagen slutat sitt arbete. När västgöten sovit en god stund vaknade han men flickebarnet syntes ej till varför han ämnade se efter om hon var kommen på sitt rum. Gårdfarihandlaren går då dit in der flickan sagt sig hava bostad. Kommen in i rummet ser han en ligga derstädes och ämnar kalla på den sovande flickan. När han då vidrör hennes panna säger han: "O va du e kål min vän men vagne så blir du snart varm." Han kom så att stödja sig mot flickans säng som han trodde vilken gav efter så att den förmenta flickan med en "dyns" trillade ner på hans fötter. Vejskytten trodde att det var själva den onde han råkat ut för och satte med en fart ut ur rummet så att nattdräkten stod rakt ut efter honom och han slår dörren i lås med sådan hastighet att nattrocken kom i klämn. Väjskytten som blivit botad för sin kärlighet ropar i ångest "slepper du inte din dj --- so sker ja flien af". Som han stod där fast hållen av avgrundsförsten tog han resolut opp sin fällknif och

sid 20

sid 21

ACC. N:R M. 8981:38.

skar rockfliken av så att han kunde komma ut var efter han sprang från hela sitt handelslager som var inlåst i ett annat rum.

Fuglie högar sid 431

Steglarps haren 431

När ätتهögen skulle utjemnas till Stubbemölleplats. På en möllaregård belägen väster om Fyglie byahem låg en ätتهög som mjölnaren ärnade att jämna så att han kunde flytta möllan der dit för att den skulle komma att vara belägen högre från den omgivande marken. På olika platser i södra Skåne såsom i Vemmerlöf, Gislöf, Östra Torp m.fl. ställen har de gamla stubbemöllorna varet byggda på delvis utjämnade ätتهögar.

Fyglie möllaren började därför att gräva och utjämna högen vid den ena sidan. Då det blev natt började det att "råsta o slida" i den der bredvid liggande stubbemöllan som om dess sista stund var kommen och det enna trästycket efter det andra refs av stubbemöllan. Detta fortsattes varje natt tills möllaren håll upp med ätتهögens utjemnande och att han åter sammanlagt jorden till dess förra utseende. Sedan fick möllan vara i fred

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 21

sid 22

ACC. N:R M.8981:39.

31 Basarpsröfvarne S.H sid

32 De stora råttorna S.H. sid

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 23

33

Pengeskatt. Vid Sjørups kyrkoruin i Ljunits härad växer det en "tjörnebuske" på den västra kyrkogårdsringmuren. Under denna hagtorsbuske är det i fordomtima nergrävt en stor penningeskatt som danskarne skall hava anteckning och papper om. För en del år sedan kommo där några danskar som ville gräfvu upp "pängakistan" men de blevo nekade av prästen i församlingen. Ty han trodde ej på sådant "kärringaslydder" sade han. Det är ej heller lätt att upptaga denna skatten ty den bevakas strängeligen av en ilsken "svårthonkatt". Den begrafde skatten kan blott upptagas på nyårsaftonen mellan kl. 11-12 strax före årets skiftningar. Allt skall då ske under absolut tystnad och utan att se tillbaka om något kommer ty då ryker katten på dem och rivor ut ögonen så de ingenting ser.

Jetten "o pogen". För många herrans år sen var Aggarp skogsbevuxet och det bodde en stor jette i en jordbacke derstädes. En gång hade han fästet en "klyftig pogabell" vilken lurade jetten, som var mycket troskyldig och enfaldig. Pogen inbillade den store starke jetten att han var mycket starkare, vilket den dumme jetten trodde. En dag skulle de till skogen och hämta

sid 24

ACC. N:R M. 8981:40.

hem ett träd. Komna till skogen ville jetten att pågen skulle draga upp ett träd som de kunde bära hem. Pågen sade nej och gick bort till skogens största eketräd. och kommenderade jetten till att draga trädet upp med rötterna med detsamma eller skulle pågen piska upp jetten grundligen. Jetten liter rädd för att pågen skulle piska honom varför han fattade tag om trädet som han utan vidare drog upp med rötterna. Sedan nu eketrädet låg löst på marken ville jetten att den starke pågen skulle taga fatt och bära i rotändan medan de buro hem trädet. Pågen svarade din dumma åsne hur kan du tro att roten är tyngst du ser väl att toppen är mycket vidare och tyngre och den kunde ej jetten bära och ville han ej taga och bära rotändan skulle han få piska så han skulle känna det i åtta dar. Jetten blev då rädd och tog utan vidare och kastade rotkorgen som satt fast i trädet upp å axeln varefter pågen kröp upp och satte sig i trädets toppgrenar. Så bar det av mot hemmet till vilket jetten "asade" trädet medan pågen satt och gungade i dess toppgrenar. Då de kommo hem på jettens gårdsplats kastade jätten trädroten mot jorden så det rångade i gården. Jätten var alldeles genomvåt av "svett" samt jämrade sig att trädet varit så "rysansvart" tungt. Pågen gjorde då narr åt jätten sägande sig varken vara svitt eller trött ändock trätoppen buret honom hela tiden och var ju tång att den likväl "assade" utmed jorden. Jätten blev då arg

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Aa 1050

sid 24

Aa 1052

sid 25

ACC. N:R M. 8981:4/

Ty han ville ej hava i sin tjenst en pög som var så mycket starkare än han själf var. Han tordes likväl ej piska bort pögen. Han sökte sig därför bli kvitt sin dräng och ville att pögen skulle gå till sitt hem. Det ville emellertid ej pögen med mindre han fick godt betalt för tiden han varit i jättens tjenst. De överenskommo då att pågen skulle erhålla en säck full med guld bara han ville flytta. Gossen tog då en säck och gick med jätten upp på loftet der jätten började att med en skoffa ösa guld i säcken till pågen. Då han öst en del guld i säcken sade jätten nu kan du väl ej bära mera. Jag vill hava mera sade pågen. Ja fick han ej mer blev han kvar i tjänsten. Jätten måste då bekväma sig till att ytterligen "fösa mera i säcken. Ja pögen ville hava säcken full om han skulle gå derifrån. Då säcken var fylld och därför bundet frågade jätten om han nu också kunde bära hem den utan att vila ty annars förvandlades guldet till träspånor. Pågen svarade att det skulle jätten taga och göra annars skulle han få pisk. Jätten blev rädd för sin starke påg och tog då och slängde guldsäcken upp på sin axel och så marscherades mot gossens hem. Rätt som det det då är kommer det en stark åskeknall. Då säger jätten " va va de "? De var min far som ^{såknall!} svarade pågen. Jätten slängde då säcken och sprang mot sitt hem. Pågen for efter honom och hotade jätten med pisk om han inte bar hem säcken. Av rädsla återvände jätten och kasta säcken åter

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 25

ff. A₂ 1153
1147
1142

sid 27

ACC. NR M. 8981:42.

över nacken på sin axel. Då de så åter gått ett litet stycke kom det åter en "ljuna" och derefter ett åskdunder. Va va de frågade jetten ? de är min far som nu sidder opp. Jätten slänger åter säcken och springer allt vad tyget hålla kan mot sitt hem. Pågen vågade ej röra säcken der den låg på marken ty då hade guldet med ens blivit träspåner. om gossen rört vid jorden med säcken. Pågen for därför efter jätten med hiskelig fart och befallte honom bära säcken hem till gossens föräldrars gård och först då lägga den innom porten. Gjorde ej jetten detta skulle han få grundligt med stryk. Jätten måste då vända åter och utan knot taga upp guldsäcken ty han var rädd för att bli piskad. Hemkommen innom gossens hem befalde pågen honom lägga säcken derstädes vilket jätten gjorde och guldet var räddat. Med det samma att säcken dynsar mot jorden hörs åter ett skarpt åskedunder så att jetten förskräcktes och sade: va va de? De e min far som kommer köranes "Ja so du e Asa tors son do har du väll stäld ti so han ska slå ihjäl mi ingen ja kommer in onger min skyddsten. Det blev derefter ett åskväder utan like och sen den dagen har ingen vidare sett till "Aggareruppe jetten".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 27

sid 28